

Norrköpings Landsbygdsprogram 2010 - 2014

REMISS
BILAGA

NORRKÖPING

→ www.norrkoping.se

Innehållsförteckning

1.	Statistik och faktaunderlag	2
1.1.	Befolkningsutveckling	2
1.2.	Utbildning	2
1.3.	Sysselsättning	2
1.4.	Pendling	3
1.5.	Näringsliv	3
2.	Landsbygdens styrkor och svagheter	4
	Styrkor och möjligheter	4
	Svagheter och hot	4
3.	Verktyg och ekonomi	6
3.1.	Lokal ekonomi	6
3.2.	Bygdepeng	6
3.3.	Jordbruksverkets landsbygdsprogram	6
3.4.	Fiskeområde	7
3.5.	Stöd till kommersiell service	7
3.6.	Strukturfonder	7
3.7.	Mål 2 - konkurrenskraft och sysselsättning	7
3.8.	Mål 3 – Skärgård	8
3.9.	EU Baces	8
4.	Uppdraget med Norrköpings landsbygdsprogram	9
4.1.	Tillfällig landsbygdsberedning	9
4.2.	Arbetsprocess	9
5.	Diskussion för uppföljning av landsbygdsarbete	11
5.1.	Handlingsplaner och resurser	11
	Prioriterade åtgärder	11
5.2.	Kommunens organisation för landsbygdsutveckling	11
	Norrköpings landsbygdsråd	11
	Förvaltningarna	12

1. Statistik och faktaunderlag

1.1. Befolkningsutveckling

Tabell 1. Befolkningsutveckling på landsbygden 1960-2009

Kommundel	1960	1970	1980	1990	2000	2009
Kvillinge	5555	8284	8416	8107	8026	8673
Kolmården	2698	3227	4677	5545	5681	6021
Vikbolandet	6408	5755	6006	6499	6695	6794
Skärblacka	7590	8097	9048	8676	8710	8907
Centralorten	90808	96168	91091	91695	93087	98859
Kommunen totalt	113059	121531	119238	120522	122199	129254

1.2. Utbildning

Tabell 2. Andel av befolkning 20-64 år i kommundelar efter högsta utbildningsnivå 2008

Kommundel	Förgymnasial	Gymnasial	Efter- gymnasial	Uppgift saknas
Kvillinge	14,5	50,6	33,5	1,4
Kolmården	13,8	53,9	31,7	0,6
Vikbolandet	17,8	55,3	26,2	0,7
Skärblacka	18,8	57,4	23,3	0,4
Centralorten	17,3	49,3	32,0	1,4
Kommunen totalt	17,1	50,4	31,2	1,3

1.3. Sysselsättning

Tabell 3. Förvärvsfrekvens i åldern 20 – 64 år, %, 2008 samt öppet arbetslösa den 31 mars 2009

Kommundel	Män	Kvinnor	Totalt	Öppet arbetslösa
Kvillinge	81,8	78,5	80,2	4,1
Kolmården	86,6	80,3	83,4	2,6
Vikbolandet	87,0	80,3	83,8	3,0
Skärblacka	84,6	76,5	80,7	3,1
Norrköping totalt	76,6	70,4	73,6	4,8

Tabell 4. Andel av förvärvsarbetande befolkning 20-64 år i kommundelar efter yrkesställning 2008

Kommundel	Anställda	Företagare	Företagare i AB
Kvillinge	91,7	4,5	3,8
därav landsbygd	88,0	7,2	4,8
Kolmården	91,2	5,1	3,7
därav landsbygd	85,4	11,0	3,6
Vikbolandet	83,7	12,0	4,3
därav landsbygd	81,9	13,8	4,3
Skärblacka	90,3	6,4	3,3
därav landsbygd	83,3	12,6	4,0
Norrköping totalt	92,2	4,8	7,8

1.4. Pendling

Tabell 5. Arbetspendling till/från Norrköping

	Kvillinge	Kolmården	Vikbolandet	Skärblacka	Norrköping totalt
Antal arbetstillfällen inom området	2289	1257	1475	2048	58190
Antal boende med förvärvsarbete	4027	2961	3512	4217	57819
Boende och arbetande inom området	768	662	976	1264	47336
Inpendling från övriga Norrköping	1260	449	355	494	-
Utpendling till övriga Norrköping	2645	1780	2071	1982	-
Inpendling från andra kommuner	261	146	144	290	10854
Utpendling till andra kommuner	614	519	465	971	10483
Nettopendling	-1738	-1704	-2037	-2169	371

1.5. Näringsliv

Tabell 6. Andel förvärvsarbetande dagbefolkning över 16 år inom olika branscher

Bransch	Kvillinge	Kolmården	Vikbolandet	Skärblacka	Norrköping totalt
Jordbruk, skogsbruk, jakt, fiske	1,4	1,8	18,6	5,9	1,3
Tillverkning, energi, vatten, avfall	49,9	13,2	4,3	40,2	13,2
Byggverksamhet	4,9	6,1	10,9	7,8	8,2
Handel, kommunikationer	9,7	7,6	15,0	10,1	20,4
Hotell, restaurang	2,2	11,5	3,9	1,6	2,9
Finansiell verksamhet, företagstjänster	6,4	6,8	4,4	3,9	16,7
Utbildning, forskning	13,1	16,9	16,7	14,3	10,5
Vård, omsorg	9,8	15,1	13,8	11,9	15,7
Offentlig förvaltning	0,0	4,5	4,0	0,0	6,5
Personliga och kulturella tjänster mm	2,5	16,8	8,4	4,4	4,6
Antal förvärvsarbetande	2289	1257	1475	2048	58190

2. Landsbygdens styrkor och svagheter

En del parametrar kan vara både styrkor, svagheter, svårigheter och hot – beroende på infallsvinkel och hur man ser på företeelsen.

Styrkor och möjligheter

Förutsättningarna för ett ökat befolkningsunderlag är mer bebyggelse i attraktiva boendemiljöer, bättre kommunikationer och utvecklat bredband.

De främsta faktorerna består av den boendemiljö (både åretrunt- och fritidshusbostäder) med hög livskvalitet och rekreativmiljö som kommunens landsbygd erbjuder. Det finns bra tillgång till tätortsnära landsbygd det vill säga serviceorter med allsidig service.

Landsbygden har stora möjligheter genom riksintressanta kultur- och naturvärden. Kunskap och kännedom om bygdens historia, traditioner och landskapets förutsättningar ökar attraktivitet att bosätta sig eller vistas på landsbygden. Många delar av naturen och landskapet är relativt oexploaterade.

Föreningslivet på landsbygden är generellt mycket aktivt. Synliga bevis på detta finns bl.a. i det arbete som idrotts-, hembygds- och kulturföreningar, byalag och utvecklingsgrupper utför.

Bygdepengen till föreningsarbete och projekt på landsbygden kan utveckla aktiva föreningar i kommunen liksom samverkan mellan olika parter.

Kommunen kan underlätta nyföretagande och attrahera existerande företagare för att skapa goda förutsättningar till försörjning. Det finns t.ex. möjlighet att skapa arbetstillfällen inom den offentliga sektorn, liksom att dela upp större upphandlingar och lägga ut mer av verksamheten på entreprenad, för att få lokala företag att blomstra. Förädlade produkter har betydelse för de gröna näringarnas överlevnad. Småskaliga servicelösningar och ökad tillgänglighet till allmännyttiga tjänster gynnar även medborgare och besökare.

Landsbygden har goda förutsättningar för ett hållbart samhälle genom nyttjande av befintliga naturresurser. Vindkraft och produktion av alternativa bränslen är verksamheter med goda förutsättningar. Ett intressant exempel med många fördelar är möjligheten att producera naturgas via rötgasanläggning på varje enskild gård som uppraderas via rörsystem i central anläggning.

Turist- och besöksnäring på landsbygden har förutsättningar att förlänga säsongen, t.ex. genom att utveckla skärgården, befintliga vattenvägar och vattenturism. Inom kommunen finns ett antal lokala matproducenter och företag inom besöksnäringen som redan idag gör en stor insats genom nya samarbetsformer och stöttning i lokala och regionala nätverk.

Svagheter och hot

Ett grundproblem för landsbygden är relativt få åretruntboende och många fritidshus. Befolkningsstrukturen är snedfördelad med avseende på ålder, kön och etnicitet. Bristen på lämpliga bostäder för unga, barnfamiljer och äldre innebär stor risk för avfolkning. Bristen på kommunal planläggning och dålig tillgång till byggbar mark innebär få bostäder (även hyresrätter). Äldre personers hus riskerar att bli fritidshus när de flyttar därifrån.

Hotbilden för kommunens landsbygd ligger i befolkningsminskning och vikande underlag för service i form av fast telefoni, postservice (lantbrevbärare) och höjda drivmedelskostnader. Den offentliga servicen försämras också med vikande befolkning, skolor/barnomsorg läggs ner och ungdomar har begränsade möjligheter till fritidsaktiviteter.

Brist på service och den som finns förändras ständigt i samband med samhällsutvecklingen. Arbetsmarknaden upplevs som begränsad och ger få möjligheter till försörjning.

Det finns stora risker med nedläggning av företag, dels kan det vara svårt att hitta nya entreprenörer till småföretagen, dels hittar de inte arbetskraft med rätt kompetens. Dessutom kan företagare ha svårt att få krediter i samband med nybyggnation och generationsskiften.

Många företagare på landsbygden upplever också att tillstånd och lagar många gånger inte är anpassade för landsbygden och småföretagande. Kommunala upphandlingar stimulerar storskalighet.

När lokaler försvinner, blir det färre mötesplatser att träffas i. Möten är en grundförutsättning för att kunna diskutera gemensamma frågor och skapa samhörighet i bygden.

Dålig turtäthet för kollektivtrafik och för få pendlarparkeringar i anslutning till busshållplatser på strategiska platser. Förbättringar behövs för att öka möjligheterna att pendla till arbetet och minska bilberoendet.

Inte sällan förekommer driftstörningar i el- och telefonnät. Mobiltelefonnätet har otillräcklig täckning och bredband/IT-nätet är på många håll dåligt utbyggt eller långsamt.

Bristande underhåll av det mindre vägnätet och kommunalt vatten och avlopp är dåligt utbyggt.

Många medborgare upplever att avståndet till politiker och kommunala företrädare är långt, vilket innebär bristande kommunikation och risk för ökade motsättningar mellan landsbygd och stad vid olika former av beslut.

För lite flexibilitet i det kommunala systemet gör att alla frågor löses på samma sätt i hela kommunen – oavsett förutsättningar.

3. Verktyg och ekonomi

Det finns särskilda program och satsningar för landsbygden, som innehåller verktyg och medel för att stimulera lokal utveckling och lokalt engagemang, utveckla lokalt näringsliv, främja företagsamhet och entreprenörskap samt upprätthålla lokal service.

3.1. Lokal ekonomi

Lokala utvecklingsgrupper och andra lokala aktörer kan starta gemensam praktisk verksamhet med en lokal finansieringslösning. Lösningen kan vara bygdekonto, lokala fonder, ekonomiska föreningar eller bolag för lokal utveckling och tillväxt. Grundtanken är att ju fler människor som är beredda att investera kapital i små lokala företag i sin egen hembygd, desto mindre summor behöver var och en satsa.

3.2. Bygdepeng

Bygdepeng är till för lokala utvecklingsgrupper på landsbygden och i småorter med färre än 1 000 invånare. Utvecklingsgruppen ska bjuda in alla som bor i området att delta. Stödet på 6 000 kr per grupp och år, lämnas av Regionförbundet Östsm, kommunen och Länsstyrelsen, som delar på kostnaden.

3.3. Jordbruksverkets landsbygdsprogram

Flera nationella och EU-baserade program som stöder landsbygdens utveckling är framtagna. Som en grund ligger regeringens nationella landsbygdsprogram för perioden 2007-2013, som kompletteras med länsanpassade genomförandestrategier. Länsstyrelsen Östergötland tilldelas statliga medel för genomförandet av programmet och ansvarar regionalt för programmets genomförande.

Landsbygdsprogrammets mål är att verka för en ekonomisk, ekologisk och socialt hållbar utveckling av landsbygden. Insatser som ska främja landsbygdens ekonomi och bidra till ett konkurrenskraftigt näringsliv. Landsbygdsprogrammet ska bidra till att miljökvalitetsmålen nås. Satsningar på mervärden som lokal och ekologisk mat, stimulerar till att starta nya företag och kan hjälpa till att stärka de företag som redan finns. Nya varor och tjänster, till exempel turism och biobränsle, ger också fler nya företag. Genom utbildning ska resultat från forskning och utveckling nå ut till landsbygdens företagare.

Programmet ska främja ett diversifierat näringsliv och ett ökat fokus riktas på landsbygdens attraktiva miljöer för boende och rekreation samt frågor om lokal service och infrastruktur. Ett ökat lokalt inflytande ska uppnås genom arbetsmetoden Leader. Samordning mellan olika insatser och politikområden ska stärkas.

Landsbygdsprogrammets verktyg utgörs av projektstöd och företagsstöd. Båda stöden kommer att tillämpas inom det avgränsade landsbygdsområdet d.v.s. ren landsbygd och orter upp till 3 000 invånare.

Företagsstödet kan ges till företag som investerar, köper tjänster eller för kompetensutveckling. Stödet riktas till traditionell jordbruksverksamhet för att stärka konkurrenskraften och till mikroföretag (upp till nio anställda) i övrigt på landsbygden.

Projektstöd kan ges till projekt som kommer flera till del. I första hand länsövergripande projekt kommer att beviljas medel och projekten ska ha starkt fokus på att främja lönsamhet och sysselsättning i nya och befintliga landsbygdsföretag.

Arbetsmetoden **Leader** ingår som en viktig arbetsmetod i landsbygdsprogrammet. Leadermetoden innebär ett lokalt deltagande i utvecklingsarbetet, baserat på ett partnerskap mellan ideell sektor, näringslivet och offentlig sektor. Metoden att ge det lokala partnerskapet beslutanderätten ger ett starkt underifrån-perspektiv och en ökad medvetenhet på den lokala nivån. Den beslutande Leadergruppen förfogar över statliga medel, EU-medel, kommunala medel och privat finansiering främst i form av nedlagd arbetstid i projekten. Leaderområdena/-grupperna blir betydelsefulla aktörer i genomförandet av Landsbygdsprogrammet.

3.4. Fiskeområde

Fiskeområdet Kustlandet genomförs inom ramen för det operativa programmet för fiskerieringen i Sverige 2007-2013 med Fiskeriverket som övergripande myndighet och Länsstyrelsen i Östergötland som beslutande myndighet.

Fiskeområdets övergripande syfte är att stödja och verka för ett lokalt fisk- och fiskebaserat näringsliv som är ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbart. Tanken med betoningen på det lokala näringslivet är att trygga landsbygdsinvånarnas försörjningsmöjligheter.

3.5. Stöd till kommersiell service

Statligt stöd kan ges till landsbygdsbutiker som är väsentliga för den lokala varuförsörjningen. Stöd kan även utgå till drivmedelsstationer. Stöd kan utgå för investeringar i butik och för hemsändning av varor till kunder i området. Länsstyrelsen Östergötland ansvarar för stödet.

3.6. Strukturfonder

Strukturfondsprogrammen för regional konkurrenskraft och sysselsättning omfattar hela Sverige. Regionalfondsprogrammet har tre insatsområden: innovativa miljöer, entreprenörskap och tillgänglighet. Det övergripande målet är att utveckla Östra Mellansverige till en med Stockholmsregionens funktionellt flerkärnig region där delarna stöder varandras utveckling. Regionen ska ha en positiv inställning till företagande och präglas av hög nationell och internationell konkurrenskraft och ett dynamiskt näringsliv.

3.7. Mål 2 - konkurrenskraft och sysselsättning

Mål 2-programmet Regional konkurrenskraft och sysselsättning Östra Mellansverige 2007-2013, är inriktat på strategiska insatser för utveckling av regionens näringsliv, särskilt med avseende på entreprenörskap och nyföretagande samt utveckling av innovationssystem. Vidare ingår insatser för att utveckla funktionella samband och regionförstoring i Östra Mellansverige och med Stockholmsregionen.

Förnyelse, omställning och utveckling av näringslivet är programmets huvudtema. I detta avseende kan också landsbygden företagande utgöra målgrupp för kommande satsningar. Det nya Mål 2-programmet prioriterar storregionala och fleråriga satsningar över flera län i större utsträckning än tidigare. Det får sannolikt till följd att det inte, som tidigare, kommer att finnas utrymme för mer lokala projekt-satsningar. Dock kan det inom ramen för storprojekt bli aktuellt med insatser som riktas till den lokala nivån och till företag såväl på landsbygden som i mindre tätorter.

NUTEK, med kontor i Örebro, ansvarar för programmets genomförande.

3.8. Mål 3 – Skärgård

Inom ramen för det nya Mål 3 – Europeiskt territoriellt samarbete finns programmet Central Baltic 2007-2013 där Sverige, Finland, Lettland och Estland ingår. I programmet finns ett delprogram som handlar om skärgården/öarna. Syftet med programmet är utveckling och utbyte av kunskaper och erfarenhet inom områdena näringsliv, boende, kommunikationer och miljö. En förutsättning för deltagande i projekt och aktiviteter är att det finns partners/samarbete mellan minst två av ovanstående länder. Ansvarig för delprogrammet är Ålands Landskapsstyrelse.

3.9. EU Baces

Det s.k. BACES-projektet (Baltic Archipelago and Islands Centres) får medel från Central Baltic-programmets delprogram för Skärgårdar och Öar 2010-2013. Insatser görs för att förbättra tillgänglighet och information om skärgården, utveckla förutsättningar för skärgårdsbefolkningen att försörja sig, öka miljömedvetandet och skapa en hållbar turism i området. Projektet kommer att fokusera på åtgärder vid de strategiskt viktiga knutpunkterna i den östgötska skärgården, för Norrköpings del är Arkösund med omland berört.

4. Uppdraget med Norrköpings landsbygdsprogram

En tillfällig landsbygdsberedning får i april 2009 i uppdrag att utforma ett förslag på övergripande landsbygdsprogram för Norrköpings kommun i samråd med berörda nämnder och andra intressenter. Målet med landsbygdsprogrammet är att utveckla landsbygden och se möjligheter till att bo, leva och ha verksamhet här.

I första hand är det människor som bor och verkar på landsbygden som ska vara delaktiga i utformningen och genomförandet av ett utvecklingsprogram för den egna bygden. Landsbygdsprogrammet har därför arbetats fram i en gemensam process mellan lokala bygdeutvecklingsgrupper, Norrköpings tillfälliga landsbygdsberedning och Näringslivskontoret. Kommunens förvaltningar och nämnder har haft möjlighet att lämna förslag och synpunkter under processen.

Programmet fastställs av kommunfullmäktige under hösten 2010. Programmets mål och strategier gäller 2010-2014 och fram till 2020. Landsbygdsprogrammet är tvärsektorielt och berör alla verksamheter i kommunen.

Målgrupp för landsbygdsprogrammet är personer som bor, verkar eller vistas (besökare) på landsbygden samt personer som kan tänka sig att flytta hit.

Landsbygdens frågor handlar om dels framtidsfrågor för landsbygden – att blicka framåt och se helheten; dels frågor där landsbygdens förutsättningar är annorlunda och därför behöver andra lösningar än i Norrköpings stad.

4.1. Tillfällig landsbygdsberedning

Den tillfälliga landsbygdsberedningen består av ordförande Olof Johansson (S), vice ordförande Christer Frey (M), Annika Crona (S), Alf Gustafsson (S), Cecilia Ambjörn (V), Hildegard Jarskog (MP), Lars-Göran Arvidsson (KD), Curt Andersson (C) och Lennart Calderon (FP).

Tjänstemän är landsbygdsutvecklare Ingela Granqvist, utredningsledare Hans Faxér och processledare Monica Rosander.

4.2. Arbetsprocess

Medborgarnas synpunkter är viktiga när ett kommunalt landsbygdsprogram ska arbetas fram.

Under hösten 2009 ordnas ett antal dialogmöten på olika platser i kommunen. Landsbygdsberedningen träffar byalag och utvecklingsgrupper i Simonstorp, Kvarsebo, Vånga och Arkösund. Syftet med dialogerna är att få kunskap om förutsättningar som finns i bygderna. Frågeställningen som diskuteras är "Vilka faktorer är viktiga för bygdens utveckling fram till år 2020?"

Under samma period ordnas dialogträffar med företagare, näringsidkare och lantbrukare genom samarbete med Kolmårdens företagsgrupp, Vikbolandets företagargrupp och LRF (Lantbrukarnas Riksförbund) kommungrupp. Deras frågeställning som diskuteras är "Vilka faktorer påverkar möjligheterna att utvecklas som företagare och näringsidkare på Norrköpings landsbygd fram till år 2020?"

Fakta och kunskap i olika sakfrågor inhämtas från kommunala och regionala aktörer i samband med beredningens arbetsmöten, t.ex. demokratiförankring, kollektivtrafik, upphandling, bredband, skolor och omsorg.

Via kommunens hemsida har enskilda personer möjlighet att skicka in synpunkter med utgångspunkt på: Vad behövs för en levande bygd och skärgård? Vilka är framgångsfaktorerna för landsbygdsutveckling? Vad kan landsbygden erbjuda staden och tvärtom? Hur vill ni ha medinflytande över demokratin på landsbygden?

Remiss skickas ut till kommunala bolag och nämnder, byalag/utvecklingsgrupper, föreningar, företagsgrupper och organisationer.

5. Diskussion för uppföljning av landsbygdsarbete

Landsbygdsberedningen erfarenheter utmynnar i följande förslag att diskutera vidare för kommunens landsbygdsarbete.

5.1. Handlingsplaner och resurser

Prioriterade åtgärder

- Kommunstyrelsen ansvarar för att lokala program med åtgärdsförslag utarbetas för respektive område med medverkan av kommunala verksamheter, byalag, organisationer och föreningar.
- Kommunstyrelsen och nämnderna, i sitt arbete med planer och program, ska ha särskilda samråds-/informationsmöten på ett tidigt stadium med den lokala befolkningen, byalag, organisationer och föreningar.
- Landsbygdsprogrammet utvärderas varje mandatperiod av kommunstyrelsen i samråd med lokala byalag, organisationer och föreningar.
- Respektive förvaltning som berörs av angivna mål inom varje utvecklingsområde ska ta fram handlings- och verksamhetsplaner och nödvändiga beslut för genomförande samt lämna årlig rapport till kommunstyrelsen över måluppfyllelse.
- Näringslivskontoret ansvarar för att en uppföljningsrapport över landsbygdsprogrammets genomförande upprättas och redovisas till landsbygdsrådet och kommunstyrelsen årligen.

5.2. Kommunens organisation för landsbygdsutveckling

Norrköpings landsbygdsråd

Tillsätta ett av kommunfullmäktige utsett landsbygdsråd med bred parlamentarisk förankring. Ordförande bör vara kommunalråd.

Landsbygdsrådets uppgifter är att:

- Bereda och samordna landsbygdsfrågor inför beslut i kommunstyrelsen och -fullmäktige.
- Samordna gemensamma informationsträffar med nämnderna om landsbygdsfrågor.
- Vara remissorgan för nämnder i frågor som rör landsbygden.
- Stödja och stimulera lokala initiativ och lokal utveckling.
- Etablera goda kontakter med byalag/lokala utvecklingsgrupper, Norrköpings byforum, företag och andra organisationer, föreningar och aktörer för bygdens utveckling.

- Besluta om årligt utvecklingsbidrag (bygdepeng) samt projektinriktat bidrag till byalag/lokala utvecklingsgrupper.

Landsbygdsutvecklaren bistår landsbygdsrådet med förarbete inför och verkställighet av beslut.

Förvaltningarna

- Förvaltningarna ska verka för att landsbygdsprogrammet integreras som en del i förvaltningarnas verksamhetsplaner.
- Förvaltningar ska sträva efter att föra tidig dialog med lokala utvecklingsgrupper i frågor som berör landsbygdens utveckling.
- I frågor som berör olika förvaltningar och andra samhällssektorer ska kommunens tjänstemän alltid sträva efter gränsöverskridande samverkan och dialog.